

**ПРОБЛЕМИ ПІДВИЩЕННЯ УСПІШНОСТІ ТА ІНІЦІАТИВИ УЧНІВ
У ЗАСВОЄННІ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ В ПЕДАГОГІЧНІЙ
СПАДЩИНІ В. ЛУЦІВА**

У статті проаналізовано педагогічні ідеї та погляди В.Луціва на проблему покращення успішності та ініціативи учнів як однієї з умов ефективного засвоєння навчального матеріалу.

The article is devoted to the analysis of V.Lutsiv's pedagogical views on the problem of pupils' school results and initiative improvement as one of the conditions of the effective learning.

Проблеми підвищення успішності та ініціативи учнів у засвоєнні навчального матеріалу перебували й перебувають у полі зору педагогів та науковців. Ще Ян-Амос Коменський головним завданням школи визначав забезпечення свідомого, активного, міцного і систематичного засвоєння знань, що досягається, зокрема, за допомогою підвищення ініціативи учнів.

Успішність розв'язання цього питання залежить від багатьох факторів, а саме, змісту, організації навчальної діяльності, методів викладання, індивідуальних особливостей учнів і т.д. Велику увагу даній проблемі приділяв у своїй педагогічній діяльності видатний педагог, громадський діяч, професор В.Луців. На його думку, вирішення цього питання заслуговує на особливу увагу, оскільки “теперішня модерна школа дає учням більше знань, ніж давніша, зате і вимагає більше праці як колись” [3: 9].

Однак, незважаючи на актуальність проблеми підвищення успішності та ініціативи учнів у навчанні, педагогічна спадщина видатного педагога з даного питання ще не стала об'єктом окремого вивчення.

Мета нашої статті – розкрити, проаналізувати педагогічні ідеї та погляди В.Луціва на проблему покращення успішності та ініціативи учнів як однієї з умов ефективного засвоєння навчального матеріалу.

На думку вченого, чи не найважливіша проблема в науці – це економний розподіл часу під час вивчення різних предметів, виконанні домашніх завдань та читанні необхідної літератури. Для того, щоб успішно засвоювати навчальний матеріал, В.Луців пропонує підібрати “індивідуальну методику навчання” [3: 9]. Існує дві такі методи:

- 1) записування лекцій у школі;
- 2) самостійна робота вдома з використанням необхідної літератури.

Обидві методи взаємодоповнюються, але часто мають переваги одна над одною. Перш за все для того, щоб учні успішно могли скористатися лекцією, вчитель повинен бути митцем своєї справи і, насамперед, викликати інтерес до свого навчального предмета. Якщо особистість педагога викликає в учнів будь-які застереження, а матеріал подається сухо, то цілком зрозуміло, що лекцією скористається малий відсоток учнів. Тому, якщо вони не присвятять більше часу другій методи, а саме самостійній роботі вдома, то матимуть недостатньо глибокі знання з даного предмета.

Навчання вдома, зазначає педагог, відбувається за двома напрямками:

- індивідуально;
- колективно.

Індивідуалісти працюють самостійно. Вони ретельно виконують домашні завдання, вивчають заданий матеріал, вишуковують і читають необхідну літературу та вирішують поставлені перед ними проблеми. Друга група учнів працює колективно, часто використовуючи метод взаємного навчання, і лише висновки проглядаються та вивчаються ними індивідуально.

Учений переконаний, що метода навчання – це найважливіша річ і кожний учень повинен обрати ту, яка йому найбільше підходить. Адже, правильно підібрана індивідуальна метода навчання призводить, на думку В.Луціва, до швидкого та успішного засвоєння нового матеріалу і навпаки.

Неодноразово педагог наголошує на тому, щоб з перших днів перебування дитини у школі вчити її раціонально використовувати час як для навчальної діяльності, так і особистий. Необхідною умовою “завоювання часу” [1: 11] є наявність у вихованців сильної волі, що досягається за допомогою індивідуальної дисципліни.

Виховання індивідуальної дисципліни В.Луців радив починати під час виконання звичайних щоденних завдань, насамперед з підготовки до уроку. Завдання вчителя полягає в тому, щоб пояснити учням як необхідно готуватися до уроку, яке приладдя і в якому порядку потрібно розмістити на столі з того чи іншого предмета. “Діти мусять зрозуміти, що такий порядок необхідний для того, щоб скоро і вигідно можна взяти ті речі в руку в часі науки”, – зазначає педагог [1: 33].

Наступним кроком у вихованні індивідуальної дисципліни є дотримання правил поведінки у класі, адже за твердженням педагога, хороша дисципліна сконцентровує увагу на головному і сприяє швидшому та глибшому засвоєнню навчального матеріалу.

Поступово вчителю необхідно збільшувати вимоги до індивідуальної дисципліни, оскільки, саме вимогливість, на думку В.Луціва, розвиває у дітей відповідальність не тільки за свої вчинки, але й похибки своїх друзів. Зберегти дисципліну – не означає бути до дітей суворим і жорстоким, достатньо здобути довіру, любов і повагу учнів, а для цього потрібно володіти відповідним педагогічним тактом.

Педагог наголошує, що всі вимоги вчителя повинні висуватися до учнів делікатно, “його слова повинні проявляти любов до дитини і до їхньої праці” [1: 33]. Вчителю необхідно вчасно вказувати на помилки учнів, виправляти їх, оскільки, “діти виламавшись з під дисципліни раз, не захочуть більше підкорятися, хоча це й не справляє їм приємностей, швидко втомлює і розсіває їхню увагу” [1: 34], що неодмінно відобразиться на успішності учнів.

У своїх статтях учений неодноразово вказував, що однією з умов підвищення успішності та ініціативи є позитивний вплив активу класу на учнів. Дуже важливо вміти організувати й розширити актив класу. Для цього, зазначає педагог, спершу необхідно виявити індивідуальні здібності та нахили учнів, підтримати й зміцнити їхню власну ініціативу і таким шляхом поступово згуртувати актив, що в подальшому позитивно впливатиме на решту учнів як у навчанні, так і дисципліні.

Особливе місце відводить доктор В.Луців спільним справам, що, на думку педагога, “не дає дитячій енергії розбрикатися, і завжди допомагає скерувати її в належне річище” [2: 9].

Виконання спільних справ, а саме, виготовлення стінгазет, колекціонування поштових марок, створення власних бібліотек і т.д., неабияк допомагають стимулювати дитячу ініціативу, що в подальшому буде мати вияв і на їхню успішність.

У своїй педагогічній діяльності В.Луців широко використовував метод заохочення. Наприклад, усіх тих, хто систематично розв’язував домашні завдання, староста записував у нотатнику і раз на тиждень вчитель разом з дітьми йшов на прогулянку. Звичайно, від того часу діти всі виконували свої домашні завдання [2: 8].

За твердженням ученого, необхідною умовою підвищення ініціативи та успішності учнів у засвоєнні навчального матеріалу є урізноманітнення форм організації навчальної діяльності, методів навчання та видів роботи. “Метод навчання мусить бути урізноманітнений... Чергування не має ролі. Учитель може укласти програму лекції довільно...” [5: 25–26], обов’язково здійснюючи творчий підхід до її організації та проведення.

Для вирішення питань підвищення успішності та ініціативи учнів у навчанні В.Луців радив прикладати максимум зусиль не тільки педагогам, а й самим учням. На основі власних

спостережень та педагогічного досвіду вчений розробив анкету для учнів, за допомогою якої вони зможуть встановити рівень своєї успішності та визначити основні шляхи її покращення. Наводимо приклади питань, включені ним у анкету: “– чи маєте звичку звертатись до когось із проханням про в'яснення незрозумілих питань чи проблем; – чи трапляється таке, що ви вивчаєте даний предмет, не розуміючи його; – готуючись до викладу із шкільного підручника, користуєтесь іншими джерелами з своєї власної ініціативи, чи задовольняєтесь підручником; – чи ваші книжки і нотатки хаотичні, та чи вам часто доводиться губитись в них і витратити час на упорядкування або знайдення сенсу записок; – чи тратите дорогі хвилини марно перед тим, як приступити до праці; – чи маєте почування, що коли б ви хотіли, коли б завзялись, то могли б зробити далеко більше, ніж до тепер; – вивчаючи якийсь предмет, застосовуєте власну методу чи систему, що, на вашу думку, допомагає вам краще запам'ятати і схопити суть; – чи шкільна програма, включаючи виклади і працю вдома, є єдині, яким ви присвячуєте час, чи маєте теж побічні завдання або розваги” і т.д. [3: 11].

На допомогу вчителям В.Луців розробив ряд порад та правил, дотримання яких, на його думку, сприятиме розв'язанню до певної міри даної проблеми, а саме:

- навчити дітей раціонально використовувати час як для навчальної діяльності, так і особистий;
- привчати учнів з перших днів перебування у школі до індивідуальної дисципліни;
- уникати шаблону в подачі нового матеріалу;
- не переобтяжувати учнів масою матеріалу, натомість подавати його блоками;
- викладати зрозумілим і живим стилем;
- не допускати до механічного заучування дітьми навчального матеріалу, а прагнути до свідомого його засвоєння;
- відмічати в класі успіхи здібніших, але не надто картати відсталих;
- давати дітям змогу проявити власну ініціативу;
- здійснювати творчий підхід до підбору методів навчання, видів роботи, форм організації навчальної діяльності [5: 26].

Подані напрямки – це тільки вказівки, переконаний учений, а дійсний шлях повинен проробити індивідуально сам учитель, будуючи свою діяльність на творчості та ініціативі.

Доктор В.Луців протягом багатьох років на основі власного педагогічного досвіду та спостережень за навчально-виховним процесом досліджував проблему підвищення успішності та ініціативи учнів у засвоєнні навчального матеріалу й неодноразово порушував її у своїх статтях та наукових працях. Одне із основних завдань учителя у вирішенні даного питання, на думку відомого педагога, – допомогти учням знайти такий індивідуальний підхід до методів засвоєння навчального матеріалу, який би виявився найуспішнішим, тобто дав би найкращі результати при застосуванні мінімуму зусиль.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Луців В. За кращу дисципліну в класі // Життя і школа. – 1992. – Ч.5. – С.33–34.
2. Луців В. За кращу ініціативу учнів // Життя і школа. – 1982. – Ч.1. – С.6–10.
3. Луців В. За кращу успішність в навчанні // Життя і школа. – 1961. – Ч.4. – С.9–12.
4. Луців В. Засоби для розбудження думки учнів на лекціях мови // Життя і школа. – 1962. – Ч.1–3. – С.23–25.
5. Луців В. Навчання історії в найвищих класах рідної школи // Життя і школа. – 1962. – Ч.1–3. – С.25–26.